ELÄKETURVAKESKUS
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN
Osasto/käsittelijä Avdelning/handläggare
LA/Tarja Heinilä-Hannikainen

YLEISKIRJE 22/87

Päivämäärä Datum
30.6.1987

Työeläkelaitoksille

SUOMEN JA ITÄVALLAN VÄLINEN SOSIAALITURVASOPIMUS

Suomen ja Itävallan välinen sosiaaliturvasopimus tulee voimaan 1.7.1987. Sopimusteksti on lähetetty yleiskirjeen 33/86 liitteenä. Sopimuksen toimeenpanosta on tehty erillinen sopimus.

Tässä yleiskirjeessä selostetaan Itävallan eläkejärjestelmän pääpiirteitä ja selvitetään sosiaaliturvasopimuksen ja siihen liittyvän toimeenpanosopimuksen sisältöä sekä sopimusten käytäntöön soveltamista työeläkkeiden osalta.

ELÄKETURVAKESKUS

Tapio Karsikas

Markku Sirviö

Postiosoite Postadress
PL 11 00521 HELSINKI
PB 11 00521 HELSINGFORS

Käyntiosoite Besöksadress
Opastinsilta 7 00520 HELSINKI
Semaforbron 7 00520 HELSINGFORS

Puhelin Telefon
(90) 1511

Pankkitilit Bankkonten
KOP 142610-4301
SYP 229838-581
SKOP 400031-1235
SHOP 572333-161
STS 710106-8117
PSP 5041-6

TYÖELÄKE

SISÄLLYSLUETTELO

Sivu

1 YLEISTÄ 1
1.1 Sopimuksen piiriin kuuluva lainsäädäntö 1
1.2 Henkilöt, joihin sopimusta sovelletaan 2

2 ITÄVALLAN ELÄKEJÄRJESTELMÄ 3
2.1 Yleistä 3
2.2 Vanhuuseläke 3
2.3 Työkyvyttömyyseläke 5
2.4 Perhe-eläke 7
2.5 Avuttomuus- ja tasauslisä 8
2.6 Vapaaehtoinen lisävakuutus 8
2.7 Rahoitus ja hallinto 8
2.8 Eläkejärjestelmien erityispiirteitä 9

3 SOSIAALITURVASOPIMUKSEN TÄRKEIMMÄT PERIAATTEET 10
3.1 Sopimusmaiden vakuutuskausien rinnastaminen 10
3.2 Eläkkeen maksaminen toiseen sopimusmaahan 10
3.3 Sovellettavan lainsäädännön määräytyminen 10
3.4 Poikkeukset työskentelymaan lainsäädännön soveltamisesta 11
3.4.1 Lähetetty työntekijä 11
3.4.1.1 Lähetetyn työntekijän todistus 11
3.4.2 Muut poikkeukset työskentelymaassa vakuuttamisesta 13

4 OIKEUS ELÄKKEESEEN JA ELÄKKEEN MÄÄRÄYTYMINEN 14
4.1 Itävallan eläkkeen määräytyminen 14
4.2 Suomen työeläkkeen määräytyminen 17
4.2.2 Työkyvyttömyyseläkkeen määräytyminen kerroinmenettelyn mukaisesti 17
4.2.2.1 Kertoimen käytön edellytykset ... 18
4.2.2.2 Kerroinmenettely 19
4.2.2.3 Alle 24-vuotiaan työntekijän eläkkeen määräytyminen 19
4.2.2.4 Suomen lainsäädännön mukaisen eläkkeen tason turvaaminen 20
4.2.2.5 Suomen lainsäädännön mukaisen eläkkeen ennakkoluonteisuus 20
4.2.3 Perhe-eläkkeen määräytyminen kerroinmenettelyn mukaisesti 20
4.2.4 Työkyvyttömyyseläkkeen muuttuminen vanhuuseläkkeeksi 21
4.2.5 Esimerkkejä kertoimen käytöstä 21

Sivu

5 ELÄKKEEN HAKEMINEN JA SOPIMUSMAIDEN VÄLINEN TIETOLIIKENNE 23
5.1 Eläkkeen hakeminen 24
5.1.1 Lääkärintarkastusten suorituttaminen 25
5.1.2 Tiedottaminen päätöksistä, eläkkeen saajaa tai olosuhteita koskevat muutostiedot 25
5.2 Eläkkeiden pidättäminen 25
5.3 Valituksen jättäminen 26
5.4 Tilastot 26

6 SOPIMUKSEN SIIRTYMÄSÄÄNNÖKSET 26

7 LUETTELO SOPIMUKSEN TARKOITTAMISTA YHDYSELIMISTÄ 28

LA/Tarja Heinilä-Hannikainen 30.6.1987

SUOMEN JA ITÄVALLAN VÄLINEN SOSIAALITURVASOPIMUS

1 Yleistä

Sosiaaliturvasopimuksen nojalla sopimusmaa antaa toisen sopimusmaan kansalaisille samat sosiaalivakuutusetuudet kuin se antaa omille kansalaisilleen. Tästä pääperiaatteesta sopimuksessa on vain joitakin harvoja poikkeuksia. Eläkkeiden osalta tärkeimpiä sopimusmääräyksiä ovat ne, joiden nojalla estetään kaksinkertainen vakuuttaminen, helpotetaan eläkeoikeuden syntymistä ja turvataan eläkkeiden maksaminen maasta toiseen.

Sosiaaliturvasopimuksen määräyksiä sovelletaan myös toisessa sopimusmaassa ennen sopimuksen voimaantuloa tehtyyn työhön ja sitä ennen sattuneisiin eläketapahtumiin. Eläkkeen maksaminen sopimuksen nojalla alkaa kuitenkin aikaisintaan sopimuksen voimaantulopäivästä lukien. Sopimuksessa on erityiset määräykset siirtymäkaudesta (ks. kohta 6 sivu 26).

Sopimuksen soveltamisesta vastaava viranomainen Suomessa on sosiaali- ja terveysministeriö ja Itävallassa liittovaltion sosiaalihallinnon ministeriö (Bundesministerium für soziale Verwaltung) sekä perhe-etuuksien osalta liittovaltion perhe-, nuoriso- ja kuluttajansuoja-asiain ministeriö (Bundesministerium für Familie, Jugend und Konsumentenschutz). Sopimuksen käytännön toimeenpanosta vastaavat lisäksi erikseen nimetyt yhdyselimet, joista eläkeasioissa toimivat Suomessa Eläketurvakeskus ja Kansaneläkelaitos sekä Itävallassa Sosiaalivakuutuslaitosten Keskusliitto (Hauptverband der österreichischen Sozialversicherungsträger).

1.1 Sopimuksen piiriin kuuluva lainsäädäntö

Sopimuksen 2 artiklan mukaan sopimusta sovelletaan Itävallan lainsäädäntöön, joka koskee seuraavia vakuutusaloja:

- eläkevakuutusta, lukuunottamatta notaarivakuutusta
- sairausvakuutusta
- tapaturmavakuutusta
- työttömyysavustusta
- perhe-etuutta.

LA/Tarja Heinilä-Hannikainen 30.6.1987

Sopimusta sovelletaan Suomen lainsäädäntöön, joka koskee seuraavia aloja:

- työeläkejärjestelmää
- kansaneläke- ja yleistä perhe-eläkevakuutusta
- sairausvakuutusta ja kansanterveys- ja sairaalapalveluja
- tapaturma- ja ammattitautivakuutusta
- työttömyysturvaa
- lapsilisää ja elatustukea
- työnantajan sosiaaliturvamaksua.

Suomen työttömyyseläkettä eikä Itävallan työttömyyden perusteella myönnettävää varhennettua vanhuuseläkettä kuitenkaan makseta maasta toiseen (päättöpöytäkirjan III kohta).

Sairaanhoitoetuuksiin vakuutetuilla on oikeus siinä maassa, jossa he asuvat vakinaisesti. Lähetetyllä työntekijällä on kuitenkin oikeus sairaanhoitoon työskentelymaassaan työtapaturman tai ammattitaudin perusteella. Sen sijaan muilla toisen sopimuspuolen alueella tilapäisesti oleskelevilla, esim. turisteilla ei ole tämän sopimuksen nojalla oikeutta sairaanhoitoetuuksiin. Toisen sopimuspuolen alueella asuvien eläkeläisten oikeudesta sairaanhoitoetuuksiin sopimuksessa on erityismääräys.

Kansaneläkejärjestelmän mukaisen vanhuuseläkkeen ja perhe-eläkkeen pohjaosan saamisen edellytyksiä on helpotettu. Sopimuksen mukaan pohjaosa voidaan myöntää myös Itävallassa asuvalle Suomen tai Itävallan kansalaiselle.

Sopimusmääräykset sisältyvät varsinaiseen sosiaaliturvasopimukseen ja siihen liittyvään päättöpöytäkirjaan, jossa on vain yhtä sopimuspuolta koskevia määräyksiä. Sopimuksen käytännön soveltamisesta on määrätty toimeenpanosopimuksessa. Siinä käytettävistä lomakkeista on myös sovittu sopimuspuolten välillä.

1.2
Henkilöt, joihin sopimusta sovelletaan

Sopimuksen 3 artiklan mukaisesti sopimusta sovelletaan vain sopimusmaiden kansalaisiin. Sopimusmaiden kansalaisiin rinnastetaan henkilöt, jotka johtavat oikeutensa sopimusmaan kansalaisesta, samoin kuin pakolaiset ja valtiottomat henkilöt.

LA/Tarja Heinilä-Hannikainen 30.6.1987

2 ITÄVALLAN ELÄKEJÄRJESTELMÄ

2.1 Yleistä

Itävallan eläkejärjestelmä jakautuu palkansaajien eläkejärjestelmiin, joita ovat työntekijöiden eläkejärjestelmä ja toimihenkilöiden eläkejärjestelmä, muiden palkansaajien eläkejärjestelmiin, joita ovat kaivosteollisuuden eläkejärjestelmä ja julkisissa töissä olevien eläkejärjestelmät sekä itsenäisten yrittäjien eläkejärjestelmiin. Jälkimmäisiä ovat kaupan ja teollisuuden, vapaiden ammattien, notaarien ja maatalouden eläkejärjestelmät.

Itävallan tärkeimmät eläkejärjestelmät ovat työntekijöiden eläkejärjestelmä ja toimihenkilöiden eläkejärjestelmä, jotka tulivat voimaan vuonna 1955. Seuraavassa tarkastellaan lähemmin näiden järjestelmien säännöksiä, jotka ovat samankaltaisia.

Järjestelmät ovat pakollisia kaikille työntekijöille ja toimihenkilöille, jotka ovat työssä ja jotka eivät kuulu johonkin palkansaajien erityisjärjestelmään.

Vakuutettu voi pysyä vapaaehtoisesti järjestelmien piirissä pakollisen vakuutuksen loppuessa, jos hän on täyttänyt vapaaehtoiseen vakuutukseen liittymiseen vaadittavat kaudet pakollisessa vakuutuksessa.

Järjestelmiin kuuluu vanhuuseläke, työkyvyttömyyseläke ja perhe-eläke sekä kuntoutus- ja terveydenhuoltopalveluja. Eläkkeet määräytyvät vakuutusajan palkan ja pituuden mukaan. Eläkkeet on sidottu indeksiin, jolla mitataan palkansaajien tulotason kehitystä.

Eläkkeet maksetaan 14 kertaa vuodessa. Ulkomaille eläkkeitä ei normaalisti makseta ilman sosiaaliturvasopimusta.

Tammikuun alussa 1985 tuli voimaan Itävallan eläkejärjestelmän laaja uudistus, jolloin muutettiin mm. eläkkeen laskentaa ja vakuutusaikavaatimuksia. Siirtymäkauden säännökset ovat voimassa vuoteen 1992 asti.

2.2 Vanhuuseläke

Vanhuuseläkeikä on miehillä 65 ja naisilla 60 vuotta. Eläkkeen saaminen edellyttää yleensä työnteon lopettamista. Jos eläkkeensaaja jatkaa työntekoa, eläkettä alennetaan 40 % siitä ansiotulon osasta, joka on yli 3 583 shillinkiä* kuukaudessa. Enintään vähennetään

* Itävallan shillinki = FIM 0,3458 (11.6.1987)

eläkkeestä summa, joka ylittää eläkkeen ja ansiotulojen yhteismäärän 7 836 shillinkiä kuukaudessa.

Vanhuuseläkeoikeuden saamisen edellytyksenä on, että vakuutetulla on vähintään 15 vuotta vakuutusaikaa viimeisten 30 vuoden aikana ennen eläketapahtumaa. Vuonna 1985 voimaan tulleen eläkeuudistuksen siirtymäkauden säännöksiä sovelletaan vuoden 1989 loppuun saakka. Näiden määräysten mukaan mm. vuonna 1987 eläkkeelle siirtyvä täyttää vakuutusaikavaatimuksen, jos hänellä on vakuutuskausia 216 kuukautta.

Eläkeoikeuden syntymiseksi vaadittavia odotusaikoja voidaan täyttää paitsi varsinaisilla työskentelyyn perustuvilla vakuutuskausilla myös vapaaehtoisesti vakuutettuna olokausilla ja ns. korvaavilla kausilla. Näitä korvaavia kausia ovat esim. koulutusaika 15 ikävuoden täyttämisestä lukien, asepalvelusaika ja lapsen syntymää seuraava 12 kuukauden aika naispuolisilla vakuutetuilla. Varsinaisia vakuutuskausia korvaavat myös ns. neutraalit kaudet, joita ovat 1.1.1971 jälkeiset sairaus-, äitiys- ja työttömyyspäivärahakaudet ja vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkkeellä olokaudet.

Eläkeperuste saadaan keskimääräisestä vakuutusmaksun perusteena olleesta tulosta viimeisiltä 120 kuukaudelta ennen eläketapahtumaa. Eläkeperuste voidaan vaihtoehtoisesti määrätä ajanjaksolta, joka seuraa vakuutetun 45 ikävuoden täyttämistä (yrittäjien osalta 55 ikävuoden täyttämistä), jos eläkeperuste näin laskettuna muodostuu vakuutetulle edullisemmaksi kuin eläketapahtumaa edeltävistä vakuutuskausista määräytyvä eläkeperuste. Eläkkeen perusteena olevalla palkalla on sama yläraja kuin vakuutusmaksujen maksamisella eli 26 400 shillinkiä kuukaudessa.

Eläke karttuu 30. vakuutusvuoteen asti kultakin vuodelta 1,9 % eläkeperusteesta, ja 31. vakuutusvuodesta 45. vakuutusvuoteen 1,5 % eläkeperusteesta. Näin ollen täyden vakuutusajan eli 45 vakuutusvuoden jälkeen eläke on 79,5 % eläkeperusteesta.

Eläkeperusteeseen tehdään 3 %:n lapsikorotus naispuolisille vakuutetuille, jotka asuivat lapsen syntyessä Itävallassa.

Myös kustakin alle 18-vuotiaasta tai koulua käyvästä tai ammattikoulutuksessa olevasta taikka työkyvyttömästä lapsesta maksetaan eläkkeen lisää, joka on 5 %

eläkeperusteesta. Tälle lisälle on määrätty vähimmäismäärä, joka on 234 shillinkiä ja enimmäismäärä, joka on 650 shillinkiä kuukaudessa.

Vanhuuseläke voidaan maksaa varhennettuna joko pitkän vakuutusajan tai työttömyyden perusteella.

Pitkän vakuutusajan perusteella myönnettävä varhennettu vanhuuseläke voidaan maksaa, kun miespuolinen vakuutettu on täyttänyt 60 ja naispuolinen vakuutettu 55 vuotta. Tällöin vaaditaan, että vakuutettu on täyttänyt 35 vuoden vakuutuskauden, josta kaudesta vähintään 24 kuukautta viimeisten 36 kuukauden aikana tai vaihtoehtoisesti viimeiset 12 kuukautta ennen eläketapahtumaa. Näitä vakuutuskausiedellytyksiä täytettäessä varsinaisiin vakuutuskausiin rinnastetaan myös korvaavat kaudet (ks. sivu 4). Jotta vakuutettu voisi saada eläkkeen, hänen ansiotulojensa on alennuttava vähintään vakuutuksen piiriin kuulumiselle asetettuun rajaan eli 2 451 shillinkiin kuukaudessa.

Vanhuuseläke voidaan myöntää varhennettuna myös työttömyyden perusteella, kun miespuolinen työntekijä on täyttänyt 60 ja naispuolinen työntekijä 55 vuotta. Tämän eläkkeen saamisen edellytyksenä on mm., että vakuutettu on saanut viimeisten 15 kuukauden aikana työttömyyspäivärahaa vähintään 52 viikolta. (Tämä eläkelaji ei kuulu sosiaaliturvasopimuksen piiriin.)

Vanhuuseläke voidaan myöntää myös varhaiseläkkeenä työntekijälle, joka on tehnyt yötyötä tai vaarallista työtä vähintään 15 vuotta viimeisten 30 vuoden aikana. Eläkkeen voi saada 52 vuotta täyttänyt naispuolinen ja 57 vuotta täyttänyt miespuolinen työntekijä.

2.3 Työkyvyttömyyseläke

Työkyvyttömyyseläkkeen myöntämisen edellytyksenä on, että toimihenkilön tai ammattitaitoa vaativaa työtä tehneen työntekijän työkyky on alentunut vähintään puolella verrattuna vastaavassa ammatissa toimivien, saman koulutuksen saaneiden terveiden työntekijöiden työkykyyn. Eläkkeen myöntäminen työntekijälle, joka ei ole ollut ammattitaitoa vaativassa työssä edellyttää, että hän ei enää pysty hankkimaan vähintään puolta sellaisista ansioista, joita terve henkilö vastaavassa työssä hankkii.

Jos työkyvyttömyyseläkkeensaaja jatkaa työntekoa, eläkettä alennetaan yleensä samalla tavalla kuin vanhuuseläkkeen osalta (ks. kohta 2.2 sivu 3).

Eläkeoikeuden syntymiseksi vaaditaan vakuutuskausia 60 kuukaudelta viimeisten 120 kalenterikuukauden aikana ennen eläketapahtumaa, jos naispuolinen vakuutettu työkyvyttömäksi tullessaan ei ole täyttänyt 50. ikävuotta ja miespuolinen vakuutettu 55. ikävuotta.

Vakuutuskausivaatimus nousee asteittain vakuutetun iän myötä siten, että naispuolisten vakuutettujen osalta jokainen kuukausi 50 ikävuoden ja miespuolisten vakuutettujen osalta 55 ikävuoden täyttämisen jälkeen korottaa vakuutuskausivaatimusta yhdellä kuukaudella vuoteen 1992 mennessä. Näin ollen vuonna 1992 enimmäisvakuutuskausivaatimus tulee olemaan 180 kuukautta. Tämän 120-180 vakuutuskuukauden tulee olla täyttynyt viimeisten 360 kalenterikuukauden aikana. Vuonna 1987 sovelletaan vielä siirtymäkauden säännöstä, jonka mukaisesti vakuutuskaudet on tullut täyttää viimeisten 240 kalenterikuukauden aikana. Tätä vaatimusta nostetaan kunakin vuonna 24 kuukaudella, jolloin vuonna 1992 on voimassa edellytys vakuutuskausien täyttymisestä viimeisten 360 kuukauden aikana.

Työkyvyttömyyseläke lasketaan samoin kuin vanhuuseläke työntekijän todelliseen työskentelyaikaan perustuvalta osalta. Tämän lisäksi alle 50-vuotiaana työkyvyttömäksi tulevan työkyvyttömyyseläkkeeseen lasketaan 50. ikävuoteen asti ns. tulevan ajan lisä. Tällöin eläkkeeseen oikeuttavana aikana otetaan huomioon myös työkyvyttömyystapahtuman ja 50 vuoden täyttämisen välinen aika. Todelliseen työskentelyaikaan perustuva eläke ja tulevan ajan lisä eivät saa kuitenkaan ylittää 50 % eläkeperusteesta. Jos vakuutettu työkyvyttömäksi tullessaan on täyttänyt 50 vuotta, eläke lasketaan todelliseen työskentelyaikaan perustuvan vakuutusajan perusteella. Naispuoliselle työkyvyttömyyseläkkeen saajalle maksetaan vastaavaa lapsikorotusta kuin vanhuuseläkkeen saajalle. Myös huollettavasta lapsesta maksettava lisä sisältyy työkyvyttömyyseläkkeeseen.

Työkyvyttömyyseläkkeen laskentaesimerkki:

Alle 50-vuotiaana työkyvyttömäksi tulevan vakuutetun eläkkeeseen lasketaan siis tulevan ajan lisä. (50 v. - vakuutetun ikä x 1,9 %).

Ikä työkyvyttömyystapahtuman sattuessa: 35 vuotta
Eläketapahtumaan mennessä kertyneet vakuutuskaudet: 10 vuotta

Todelliseen työskentelyaikaan perustuva eläke 10 x 1,9 %	19 %
Tulevan ajan lisä (50 - 35) x 1,9 %	28,5 %
Työkyvyttömyyseläke	47,5 % eläkeperusteesta

2.4
Perhe-eläke

Perhe-eläkkeenä maksetaan leskeneläkettä mies- ja naisleskelle sekä lapseneläkettä. Perhe-eläkkeen saamisen edellytyksenä on, että edunjättäjä sai eläkettä tai oli oikeutettu työkyvyttömyyseläkkeeseen.

Leskeneläkkeen saamiselle sellaisen edunjättäjän jälkeen, joka avioliiton solmimishetkellä sai eläkettä, on asetettu avioliiton kestoa ja puolisoiden välistä ikäeroa koskevia ehtoja. Näitä ehtoja leskeneläkkeen saajan ei tarvitse täyttää, jos hänellä on lapseneläkkeeseen oikeutettu lapsi.

Leskeneläke voidaan maksaa myös eronneelle aviopuolisolle, jolla oli oikeus saada elatusapua edunjättäjältä ja joka ei ollut mennyt uudelleen avioliittoon.

Lesken solmiessa uuden avioliiton hänelle maksetaan kertasuorituksena 35 kuukauden leskeneläkettä vastaava summa. Leskeneläkkeen maksaminen voidaan aloittaa uudelleen, jos lesken uusi avioliitto purkautuu avioeron tai uuden aviopuolison kuoleman johdosta.

Leskeneläkkeen määrä on 60 % edunjättäjän eläkkeestä. Jos edunjättäjä kuoli ennen 50 ikävuoden täyttämistä, leskeneläke on vähintään 30 % edunjättäjän eläkkeen eläkeperusteesta.

Työssä käyvän lesken eläkettä alennetaan 40 % siitä osasta ansiotuloa, joka ylittää 6 671 shillinkiä kuukaudessa. Enintään eläkettä alennetaan se määrä, joka ylittää eläkkeen ja ansiotulojen yhteismäärän, 11 471 shillinkiä kuukaudessa.

Mieslesket saivat vuonna 1981 oikeuden vastaavaan leskeneläkkeeseen kuin naislesket. Vuoteen 1995 asti voimassa olevien siirtymäsäännösten mukaan mieslesken eläke on naislesken eläkettä alhaisempi siten, että vuoden 1988 loppuun asti se on kolmasosa täydestä leskeneläkkeestä. Vuoden 1989 alusta vuoteen 1995 mieslesken eläke on 2/3 täydestä eläkkeestä.

Lapseneläkettä maksetaan alle 18-vuotiaalle lapselle tai sitä vanhemmalle koulua käyvälle tai opiskelevalle taikka työkyvyttömälle lapselle. Puoliorvon eläke on 40 % ja täysorvon 60 % leskeneläkkeestä.

Perhe-eläkkeiden yhteismäärä voi korkeintaan olla 110 % edunjättäjän eläkkeestä.

2.5
Avuttomuus- ja tasauslisä

Kaikkien eläkelajien eläkkeensaajilla, lapseneläkkeen saajilla 14 ikävuodesta lukien, on oikeus avuttomuuslisään, jos eläkkeensaaja jatkuvasti tarvitsee toisen henkilön apua ja hoitoa. Avuttomuuslisän määrä on puolet eläkkeen määrästä.

Vanhuus-, työkyvyttömyys- tai perhe-eläkkeen saaja voi saada eläkkeensä lisäksi tasauslisää. Tasauslisää voi saada eläkkeensaaja, jonka eläke ja muut tulot yhteensä jäävät alhaisemmiksi kuin vuosittain määrättävä vähimmäistaso. (Varsinaista vähimmäiseläkettä Itävallan eläkejärjestelmässä ei ole.) Tämä vähimmäistaso, joka siis koostuu eläkkeestä ja muusta eläkkeensaajan tulosta, on yksinäiselle vanhuus-, työkyvyttömyys- tai leskeneläkkeen saajalle 4 868 shillinkiä kuukaudessa. Eläkettä saavalle avioparille määrä on 6 973 shillinkiä kuukaudessa.

2.6
Vapaaehtoinen lisävakuutus

Vakuutettu voi pakollisen tai vapaaehtoisen vakuutuksen lisäksi ottaa lisävakuutuksen sille osalle tuloistaan, joka ylittää pakollisen vakuutuksen piiriin kuuluvan tulon enimmäismäärän.

Työnantajat ovat järjestäneet Itävallassa lisäeläkejärjestelmiä varsinkin niille toimihenkilöille, joiden palkkataso ylittää yleisten eläkejärjestelmien eläkkeen perusteena olevan tulon ylärajan. Lisäeläkkeitä koskevaa lainsäädäntöä on vähän.

2.7
Rahoitus ja hallinto

Sekä työntekijät että työnantajat maksavat vakuutusmaksuja eläkejärjestelmiin. Työntekijän vakuutusmaksu on 10,25 % ja työnantajan 12,45 % vakuutusmaksun perusteena olevasta tulosta. Vakuutusmaksua ei peritä 26 400 shillinkiä ylittävästä tulosta. Vakuutusmaksua ei myöskään makseta tulosta, joka on alle 2 451 shil-

linkiä kuukaudessa. Pakollisen vakuutuksen päättyessä otettavassa vapaaehtoisessa vakuutuksessa maksu on 20 % tulosta. Jos kysymys on lasta kotona hoitavan vanhemman vapaaehtoisesta vakuutuksesta, vakuutusmaksu on 10 % tulosta. Vakuutettujen ja työnantajien ohella myös valtio osallistuu eläkkeiden kustannuksiin.

Työntekijöiden eläkejärjestelmän hallinnosta vastaa Työntekijöiden Eläkevakuutuslaitos ja toimihenkilöiden eläkejärjestelmän hallinnosta Toimihenkilöiden Eläkevakuutuslaitos.

Kaikkien eläkevakuutuslaitosten keskuselimenä on Itävallan Sosiaalivakuutuslaitosten Keskusliitto. Itävallan sairauskassat keräävät vakuutusmaksut ja tilittävät ne eläkelaitoksille.

Eläkevakuutuksen yleinen valvonta kuuluu sosiaaliministeriölle.

2.8
Eläkejärjestelmien erityispiirteitä

Joillakin palkansaajaryhmien eläkejärjestelmillä on yllä kuvatuista työntekijöiden ja toimihenkilöiden eläkejärjestelmistä poikkeavia etuuksia. Kaivosmiehillä on eräitä erityisetuuksia, mm. eläke karttuu muita järjestelmiä nopeammin siten, että eläkkeen enimmäismäärä on 45 vakuutusvuodelta 85 % eläkkeen perusteena olevasta tulosta.

Kaivosmiespalkkiota maksetaan kaivosmiehelle, kun hän on täyttänyt 45 vuotta ja ollut kaivostyössä vähintään 20 vuotta. Tätä tasasuuruista etuutta maksetaan niin kauan kuin vakuutettu ei saa varsinaista eläkettä.

Yrittäjien eläkejärjestelmissä eläke-etuudet ja niiden saamisen edellytykset vastaavat muita eläkejärjestelmiä. Näiden eläkejärjestelmien rahoituksesta vastaa pääosin liittovaltio. Yrittäjien maksamat vakuutusmaksut vaihtelevat eri järjestelmissä. Vakuutusmaksut ovat 11 ja 20,5 %:n välillä eläkkeen perusteena olevasta tulosta. Yrittäjien eläkejärjestelmän hallinnosta vastaa Elinkeinoelämän Sosiaalivakuutuslaitos, notaarien eläkejärjestelmää hoitaa Notaarien Vakuutuslaitos ja maatalousyrittäjien eläkejärjestelmää Maatalouden Sosiaalivakuutuslaitos.

3 SOSIAALITURVASOPIMUKSEN TÄRKEIMMÄT PERIAATTEET

Sopimuksen 4 artiklan määräyksen mukaisesti sopimusmaan tulee rinnastaa toisen sopimusmaan kansalaiset omiin kansalaisiinsa, kun on kysymys sosiaalivakuutusetuuksien antamisesta.

3.1 Sopimusmaiden vakuutuskausien rinnastaminen

Molempien sopimusmaiden eläkkeiden määräytymistä koskevissa artikloissa on määräykset toisen maan vakuutuskausien hyväksi lukemisesta. Sopimuksen 13 artiklan määräyksen nojalla Suomen vakuutuskausia voidaan rinnastaa Itävallan vakuutuskausiin, jolloin oikeus eläkkeeseen Itävallasta voi syntyä, kun Itävallan eläkevakuutusjärjestelmän vaatima odotusaika täyttyy molempien maiden kaudet yhteenlaskien. Vakuutetulla on kuitenkin aina oltava vähintään 12 kuukauden vakuutuskausi Itävallassa, jotta oikeus sikäläiseen etuuteen syntyisi (ks. kohta 4.1 sivu 14).

Suomen työeläkelainsäädännön vaatimaan viiden vuoden Suomessa asumisaikaan voidaan sopimuksen 18 artiklan nojalla rinnastaa sellaisia Itävallassa täyttyneitä vakuutuskausia, jotka vakuutetulla on työskentelynsä perusteella, jotta Suomen työkyvyttömyyseläkkeeseen voitaisiin lukea hyväksi eläketapahtuman ja eläkeiän välinen aika (ks. kohta 4.2 sivu 17).

3.2 Eläkkeen maksaminen toiseen sopimusmaahan

Itävallasta ei makseta siellä karttuneita eläkkeitä ilman sosiaaliturvasopimusta ulkomaille. Sopimuksen nojalla eläkkeet maksetaan sopimusmaasta toiseen. Sen sijaan sopimuksessa ei ole määräystä etuuksien maksamisesta kolmansiin maihin, joten se riippuu sopimusmaiden omasta lainsäädännöstä.

3.3 Sovellettavan lainsäädännön määräytyminen

Sopimuksen 6 artiklan mukaisesti sopimusmaan kansalaisen työskentelyyn perustuva vakuuttaminen on hoidettava siinä sopimusmaassa, jossa hän tekee työtä. Vakuuttaminen on hoidettava työskentelymaassa silloinkin, kun työntekijän asuinpaikka tai hänen työnantajansa kotipaikka on toisen sopimusmaan alueella.

3.4
Poikkeukset työskentelymaan lainsäädännön soveltamisesta

3.4.1
Lähetetty työntekijä

Työskentelymaassa ei vakuuteta sopimuksen 7 artiklan perusteella toisen sopimusvaltion alueella olevassa yrityksessä työskentelevää työntekijää, joka lähetetään tämän yrityksen toimesta ja sen lukuun työskentelemään toiseen sopimusmaahan tilapäisesti. Tällainen lähetetty työntekijä pysyy kotimaansa vakuutuksessa lähettämistä seuraavat 24 kuukautta. (Kahden vuoden määräaikaa sovelletaan myös Sveitsin ja Espanjan kanssa solmituissa sopimuksissa).

Työntekijä voi pysyä lähettämistä seuraavan 24. kalenterikuukauden loppuun asti lähettäjämaan vakuutuksessa, vaikka tilapäisen työskentelyn olisi jo etukäteen tiedetty jatkuvan yli tämän määräajan.

Suomesta lähtevää työntekijää pidetään lähetettynä työntekijänä vain, jos hän pysyy Itävallassa työskentelynsä ajan työsuhteessa suomalaiseen työnantajaan. Tällöin työn johto- ja valvontaoikeuden on säilyttävä suomalaisella työnantajalla ja tämän työnantajan on myös vastattava työntekijän palkasta. Suomalaisyrityksen itävaltalaisen tytäryhtiön palvelukseen lähtevä työntekijä ei ole lähetetty, eikä myöskään Itävallassa asuva työntekijä, joka palkataan siellä suomalaisyritykseen.

Työntekijän vakuuttaminen siirtyy kahden vuoden määräajan päätyttyä työntekomaahan, jos siellä työskentely jatkuu edelleen. Erityistilanteissa voidaan kuitenkin soveltaa sopimuksen 9 artiklan mukaista poikkeusmenettelyä, jonka mukaan sopimusmaiden asianomaiset viranomaiset voivat sopia, että työntekijä pysytetään kotimaansa vakuutuksessa.

Vaikka sopimus muutoin koskee vain sopimusmaiden kansalaisia, lähetetty työntekijä voi olla muunkin maan kansalainen.

3.4.1.1
Lähetetyn työntekijän todistus

a) Tilapäinen työskentely Itävallassa suomalaisen työnantajan palveluksessa

Työnantaja tai työntekijä saa hakemuksesta Eläketurvakeskukselta todistuksen Suomen lainsäädännön piirissä

pysymisestä, kun työntekijä lähetetään Itävaltaan. Tämän todistuksen SF/A 1 esittämällä työnantaja ja työntekijä vapautuvat velvollisuudesta maksaa sosiaaliturvamaksut Itävaltaan. Todistuksella todistetaan paitsi Suomen sosiaaliturvalainsäädännön piiriin kuuluminen myös lähetetyn työntekijän oikeus sairaanhoitoon Itävallassa työtapaturman tai ammattitaudin perusteella.

Lähetetyn työntekijän todistusta voi hakea paitsi Eläketurvakeskuksesta (ulkomaisten eläkeasiain jaosto) myös eläke- tai tapaturmavakuutuslaitoksen, Tapaturmavakuutuslaitosten Liiton tai Kansaneläkelaitoksen paikallistoimiston kautta.

Lähetetyn työntekijän todistusta ei yleensä tarvita, jos työntekijä lähtee Itävaltaan vain esimerkiksi lyhyelle työmatkalle tai opintomatkalle korkeintaan kuukaudeksi. Tarvittaessa todistus voidaan toimittaa jälkikäteen.

Todistusta ei Itävallassa työskentelyn alkaessa tarvitse toimittaa itävaltalaiselle viranomaiselle tai laitokselle, vaan se on esitettävä vaadittaessa.

b) Suomen vakuutuksessa pysyminen poikkeusluvalla

Jos lähettämisaika ylittää 24 kuukauden määräajan ja työntekijä halutaan edelleen pitää Suomen sosiaalivakuutuksen piirissä, työnantajan ja työntekijän on yhdessä haettava jatkoaikaa. Hakemus on tehtävä Suomessa sosiaali- ja terveysministeriölle hyvissä ajoin ennen määräajan päättymistä.

c) Tilapäinen työskentely Suomessa itävaltalaisen työnantajan palveluksessa

Itävallasta Suomeen tilapäisesti työhön tulevalla työntekijällä tulee olla vastaava lähetetyn työntekijän todistus kuin Suomesta Itävaltaan lähtevällä. Lomakkeella A/SF 1 todistetaan työntekijän kuuluminen Itävallan lainsäädännön piiriin lähettämisaikana.

Yksi kappale tästä todistuksesta on sovittu toimitettavaksi Eläketurvakeskukselle. Eläketurvakeskus säilyttää tiedon siitä, että työntekijä on Itävallasta lähetetty työntekijä, jolloin vältytään mm. valvontatoimenpiteiltä.

LA/Tarja Heinilä-Hannikainen 30.6.1987

3.4.2
Muut poikkeukset työskentelymaassa vakuuttamisesta

Toisen sopimusmaan alueella kotipaikan omaavassa lentoliikenneyrityksessä työskentelevä työntekijä, joka lähetetään toisen sopimusmaan alueelle, on vakuutettava ensiksi mainitun sopimusmaan lainsäädännön mukaisesti. (Sopimuksen 7 artiklan 2 kappale).

Merialusten miehistö ja muut kuin tilapäisesti aluksella työskentelevät on vakuutettava sen sopimusmaan lainsäädännön mukaan, jonka lippua alus käyttää. (Sopimuksen 7 artiklan 3 kappale).

Edellä mainittuja määräyksiä voidaan soveltaa riippumatta lentoliikenneyrityksen työntekijän tai merimiehen kansalaisuudesta.

Sopimuksen 8 artiklan 1 kappaleessa on Wienin diplomaattisia ja konsulisuhteita koskevien yleissopimusten säännöksiä vastaava määräys siitä, että toisen sopimusvaltion palveluksessa olevat, samoin kuin sen edustuston jäsenen palveluksessa olevat, on vakuutettava lähettäjämaan lainsäädännön mukaisesti. Valtion virkamiehiin rinnastetaan tässä tapauksessa Suomen Matkailun edistämiskeskuksen palveluksessa olevat, Itävallan valtion matkailutoimiston henkilökunta sekä Itävallan kaupallinen edustaja ja hänen avustajansa.

Wienin yleissopimuksista poiketen sopimuksen 8 artiklan 2 kappale määrää, että jos valtion palveluksessa tai sen virallisen edustuston jäsenen palveluksessa oleva henkilö on jo ennen työskentelynsä aloittamista asunut työntekomaassa, hän voi kolmen kuukauden kuluessa työskentelyn aloittamisesta valita lähettäjämaan lainsäädännön sijaan työskentelymaan lainsäädännön soveltamisen. Työskentelymaan lainsäädännön valinneen henkilön on ilmoitettava tällöin valinnastaan työnantajalleen.

Sopimuksen 8 artiklan 3 kappaleen mukaan edellä mainittuja määräyksiä valtion virkamiehistä on sovellettava myös työntekijöihin, jotka työskentelevät jonkin muun julkisoikeudellisen työnantajan palveluksessa.

LA/Tarja Heinilä-Hannikainen 30.6.1987

4
OIKEUS ELÄKKEESEEN JA ELÄKKEEN MÄÄRÄYTYMINEN

4.1
Itävallan eläkkeen määräytyminen

Pääsääntöisesti Itävalta soveltaa eläkeoikeuden syntymisessä omaa lainsäädäntöään ja laskee eläkkeen omien säännöstensä mukaisesti. Sopimuksessa on kuitenkin joitakin Itävallan lainsäädännöstä poikkeavia määräyksiä siitä, millä edellytyksillä eläkeoikeus syntyy ja miten eläke lasketaan.

Itävallan lainsäädännön mukaisen eläkeoikeuden syntyminen edellyttää, että vakuutetulla on useita vuosia vakuutusaikaa. Sopimuksen nojalla näitä eläkeoikeuden syntymiseksi vaadittavia odotusaikoja täyttämään voidaan ottaa huomioon myös Suomen vakuutuskausia, elleivät Suomen ja Itävallan kaudet ole päällekkäisiä (ks. kohta 3.1 sivu 10).

Naispuoliset vakuutetut 53 vuotta täytettyään ja miespuoliset vakuutetut 58 vuotta täytettyään voivat pyytää eläkelaitostaan tarkistamaan, montako vakuutuskuukautta heille on kertynyt. Tätä varten vakuutetun on toimitettava sitä koskeva hakemus.

Itävallan eläkkeeseen oikeutetulla työntekijällä on kuitenkin aina oltava vakuutusaikaa Itävallassa vähintään 12 kuukautta, vaikka oikeus etuuteen Itävallan oman lainsäädännön nojalla syntyisi lyhyemmänkin vakuutuskauden perusteella (sopimuksen 14 artiklan 2 kappale).

Kun työntekijälle on syntynyt oikeus eläkkeeseen sekä Suomesta että Itävallasta, itävaltalainen vakuutuslaitos määrää sopimuksen 14 artiklan mukaisesti eläkkeen pro rata -menettelyllä. Pro rata -menettelyä sovelletaan sekä vanhuus-, työkyvyttömyys- että perhe-eläkettä laskettaessa. Itävaltalaiset vakuutuslaitokset soveltavat aina pro rata -menettelyä, jos työntekijällä on oikeus eläkkeeseen sekä Suomesta että Itävallasta riippumatta siitä, onko suomalaisia vakuutuskausia tarvittu eläkeoikeuden syntymiseksi Itävallasta. Pro rata -menettelyllä Itävallasta maksetaan Suomessa ja Itävallassa vakuutettuna olleelle työntekijälle sellainen osa eläkkeestä, joka vastaa hänen työskentelykauttaan Itävallassa.

Itävaltalainen vakuutuslaitos laskee ensin oman lainsäädäntönsä mukaisesti eläkkeen määrän, jonka työntekijä saisi, jos kaikki Suomessa ja Itävallassa täy-

tetyt vakuutuskaudet olisivat Itävallan lainsäädännön mukaisia kausia. Vakuutuskausina Suomesta otetaan huomioon paitsi työeläkevakuutuskaudet myös asumiskaudet. Tätä eläkettä kutsutaan teoreettiseksi eläkkeeksi. Jos kysymyksessä olevan etuuden määrä ei ole Itävallan lainsäädännön mukaan riippuvainen vakuutusajasta, tätä määrää pidetään teoreettisena eläkkeenä.

Teoreettisen eläkkeen perusteella itävaltalainen vakuutuslaitos laskee maksettavaksi tulevan eläkkeen määrän. Se lasketaan kertomalla teoreettisen eläkkeen määrä Itävallan lainsäädännön mukaisten vakuutuskausien ja molempien maiden vakuutuskausien välisellä suhteella. Tämä Itävallan maksettavaksi tuleva eläke on ns. proratisoitu eläke (sopimuksen 14 artiklan 1 kappaleen c) kohta).

On huomattava, että teoreettiseen ja pro rata -eläkkeeseen sisältyy paitsi Itävallan tosiasialliseen vakuutusaikaan perustuva eläke myös tulevan ajan lisä (ks. kohta 2.3 sivu 5).

Pro rata -eläkettä laskiessaan itävaltalainen vakuutuslaitos ottaa poikkeuksellisesti vakuutuskausina Suomesta huomioon vain Suomen työeläkejärjestelmän mukaiset kaudet, jos eläkkeen myöntäminen Itävallan lainsäädännön mukaan edellyttää varsinaisten maksukausien täyttämistä. Tällöin Suomen työeläkevakuutuskausiin rinnastetaan ennen 1 päivänä heinäkuuta 1962 tuloverotuksen piiriin kuulumiskaudet (sopimuksen 15 artiklan 2 kappale). Jos siis esim. Itävallan lainsäädännön mukaiset korvaavat kaudet (ks. kohta 2.2 sivu 3) eivät oikeuta eläkkeeseen, ei myöskään Suomen vakuutuskausia vastaavia kausia tai asumiskausia vuoden -62 jälkeen oteta huomioon.

Asumisaikoja Suomessa vuoden -62 jälkeen ei rinnasteta myöskään Itävallasta pitkän vakuutusajan perusteella maksettavan varhennetun vanhuuseläkkeen odotusaikoihin.

Edellä mainittuja kahta poikkeusta lukuunottamatta siis myös mm. Suomessa asumisajat rinnastetaan Itävallan vakuutuskausiin, jolloin asumiskaudet otetaan huomioon myös teoreettisessa ja pro rata-eläkkeessä.

Suomen vakuutuskausia hyväksi luettaessa pidetään Itävallan lainsäädännön mukaisina neutraaleina aikoina (ks. sivu 4) myös aikoja, jolloin työntekijällä oli oikeus Suomen lainsäädännön mukaiseen vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkkeeseen (sopimuksen 15 artiklan 4 kappale).

Eläkettä pro rata -menettelyllä laskettaessa ei oteta huomioon lisävakuutusmaksuja, kaivostyölisää, avuttomuuslisää eikä tasauslisää.

Kuitenkin avuttomuuslisää määrättäessä sovelletaan erikseen vastaavaa pro rata -menettelyä kuin varsinaista eläkettä laskettaessa (sopimuksen 15 artiklan 7 kappale).

Jos työntekijällä on oikeus pro rata -menettelyllä lasketun eläkkeen lisäksi lisävakuutusmaksuihin perustuvaan korkeampaan eläkkeeseen tai korotukseen kaivostyölisän, avuttomuuslisän tai tasauslisän perusteella, nämä korotuserät lisätään valmiiksi laskettuun pro rata -eläkkeeseen.

Kaivostyöläisten osalta sopimuksen 15 artiklan 9 kappale määrää, että Suomen vakuutuskausista otetaan huomioon vain samankaltainen työskentely samankaltaisessa yrityksessä, jos Itävallan lainsäädäntö edellyttää kaivostyötä tietyissä yrityksissä tietyllä tavalla. Suomen vakuutuskausia ei lisäksi lueta hyväksi eikä Itävallan eläkettä lasketa pro rata -menettelyllä, jos on kysymys kaivostyöläisten eläkevakuutuksesta pitkäaikaisen työskentelyn perusteella maksettavasta kertakorvauksesta (sopimuksen 15 artiklan 3 kappale).

Sopimuksen 16 artiklassa on määräys Itävallan lainsäädännön mukaan lasketun eläkkeen ennakkoluonteisuudesta. Sen mukaan itävaltalainen vakuutuslaitos myöntää oman lainsäädäntönsä mukaan määräytyvän eläkkeen, jos työntekijällä on oikeus eläkkeeseen ilman Suomen vakuutuskausiakin, eikä eläkeoikeutta Suomessa ole syntynyt. Kun oikeus etuuteen Suomesta syntyy, eläke Itävallasta määrätään uudelleen pro rata -menettelyllä. Pro rata -eläkettä maksetaan siitä päivästä lukien, jolloin Suomen lainsäädännön mukaisen etuuden maksaminen alkaa, eikä aikaisempien päätösten lainvoimaisuus estä uudelleen vahvistamista.

Koska Itävalta soveltaa pro rata -menettelyä silloinkin, kun suomalaisia vakuutuskausia ei ole tarvittu eläkeoikeuden syntymiseksi, Itävalta turvaa näissä tapauksissa työntekijälle oman lainsäädäntönsä mukaisen eläkkeen tason. Sopimuksen 17 artiklan mukaan itävaltalainen vakuutuslaitos maksaa pro rata -menettelyllä lasketun eläkkeen ja Suomen maksaman työeläkkeen yhteismäärän ja oman lainsäädäntönsä mukaan määräytyvän eläkkeen välisen erotuksen, kun vakuutetulla olisi oikeus eläkkeeseen Itävallasta myös pelkästään Itävallan vakuutuskaudet huomioon ottaen.

4.2
Suomen työeläkkeen määräytyminen

Pääsääntöisesti Suomen työeläke määräytyy myös sopimuksen voimassaollessa Suomen oman lainsäädännön mukaisesti. Eläkeoikeus siis syntyy ja eläke lasketaan yleensä Suomen lainsäädännön mukaisesti. Sopimuksessa on kuitenkin joitakin työeläkelainsäädännöstä poikkeavia määräyksiä.

Työeläkelakien vaatimaa viiden vuoden Suomessa asumisaikaa täytettäessä vakuutuskaudet Itävallassa voidaan ottaa huomioon, jotta työkyvyttömyyseläkkeeseen voitaisiin lukea hyväksi aika eläketapahtumasta eläkeikään. Asumisaikaan Suomessa rinnastetaan vain sellaiset vakuutuskaudet Itävallassa, jotka vakuutettu on täyttänyt työskentelyn perusteella, eli varsinaiset maksukaudet. Suomen asumiskaudet ja Itävallan vakuutuskaudet eivät myöskään saa olla päällekkäisiä (sopimuksen 18 artikla).

Sopimuksen 19 artiklassa on erityismääräykset ns. kerroinmenettelystä työkyvyttömyyseläkettä (vastaavasti perhe-eläkettä) laskettaessa silloin, kun tietyt edellytykset täyttyvät. Kerroinmenettelyä sovellettaessa tarvittavat tiedot Itävallasta hankitaan Eläketurvakeskuksen kautta.

(Vastaavanlaista kerroinmenettelyä sovelletaan myös Suomen ja Espanjan välisessä sosiaaliturvasopimuksessa, jota on selostettu yleiskirjeessä 17/87. Kerroinmenettelyn edellytykset Itävallan ja Espanjan sopimuksissa poikkeavat jonkin verran toisistaan.)

4.2.2
Työkyvyttömyyseläkkeen määräytyminen kerroinmenettelyn mukaisesti

Työkyvyttömyyseläke lasketaan tietyissä tilanteissa Suomen työeläkelainsäädännöstä poikkeavasti kerroinmenettelyllä.

Kerroinmenettelyn tarkoituksena on, että työntekijälle turvataan todelliseen työskentelyaikaan perustuva osa eläkkeestä eli ns. vapaakirjaeläke ja lisäksi se osuus tulevan ajan eläkeoikeudesta, joka vastaa hänen Suomessa työskentelemänsä ajan suhdetta aikaan, jonka hän on ollut mukana työelämässä. Työntekijällä voi sopimuksen nojalla olla oikeus kerroinmenettelyllä lasketuun eläkkeen määrään, vaikka hänellä ei enää olisi Suomen oman lainsäädännön mukaan oikeutta lukea hyväkseen aikaa työkyvyttömyystapahtumasta eläkeikään. Tämä johtuu kerroinmenettelyn periaatteesta, jonka mukaan

työskentelyn jatkaminen toisessa sopimusmaassa rinnastuu Suomessa työskentelyyn.

Kerroinmenettelyä voidaan soveltaa siitä riippumatta, asuuko vakuutettu eläketapahtuman sattuessa Suomessa vai Itävallassa.

4.2.2.1
Kertoimen käytön edellytykset

Jotta työkyvyttömyyseläke voitaisiin laskea kerrointa käyttäen, vaaditaan kolmen edellytyksen täyttymistä.

a) Työntekijän on tullut täyttää TEL 6 §:n 3 momentissa tarkoitettu viiden vuoden asumisaikaedellytys. Tämä edellytys voi täyttyä joko Suomen oman lainsäädännön mukaisesti tai ottamalla Suomessa asumisen ohella huomioon vakuutuskaudet Itävallassa, jos Suomessa asumista ja Itävallassa työskentelyä on kestänyt yhteensä vähintään viisi vuotta (ks. kohta 4.2 sivu 17).

b) Työntekijällä tulee olla oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen sekä Suomesta että Itävallasta.

c) Työntekijällä tulee olla joko

1. oikeus Suomen työeläkelainsäädännön mukaiseen tulevaan aikaan tai
2. hänen on tullut olla vakuutettuna Itävallassa työkyvyttömyystapahtumaa edeltävien 12 kuukauden aikana vähintään 8 kuukautta ja samalla myös asua Itävallassa työkyvyttömyyden alkaessa.

Itävallan vakuutuskausiin rinnastetaan tätä 2. kohdan vakuutuskausiedellytystä täytettäessä Itävallan lainsäädännön mukaisia korvaavia ja neutraaleja kausia (ks. näistä kohta 2.2 sivu 4). Vakuutuskausiin rinnastetaan tällöin sopimuksen mukaan kaudet, jolloin työntekijä on Itävallassa saanut eläkettä omasta eläkevakuutuksestaan tai jolloin hän on saanut sairaus-, äitiys- tai työttömyyspäivärahaa. Vakuutuskausiin rinnastuvat myös kaudet, jolloin työntekijä on ollut itävaltalaisen vakuutuslaitoksen määräämässä laitoshoidossa. Jos työntekijällä on siis viimeisten 12 kuukauden aikana ennen työkyvyttömyystapahtumaa vähintään kahdeksan kuukautta näitä kausia, itävaltalainen vakuutuslaitos ilmoittaa tämän Eläketurvakeskuksen kautta suomalaiselle eläkelaitokselle.

4.2.2.2
Kerroinmenettely

Kerroinmenettely johtaa suunnilleen samaan eläkkeen määrään kuin täysitehoinen työkyvyttömyyseläke tilanteissa, joissa työntekijä on 23-vuotiaasta jatkanut työntekoaan Suomessa eläketapahtumaan asti. Sen sijaan vakuutetulla, jonka työurassa 23-vuoden iästä työkyvyttömäksi tuloikään on kausia, jolloin hän ei ole ollut työssä Suomessa, kertoimella laskettu eläke on Suomen työeläkelainsäädännön mukaista eläkettä pienempi. Kerroinmenettelyllä työntekijälle tavallaan lasketaan keskipalkka 23-vuoden iästä työkyvyttömyystapahtuman sattumisikään sen ajan perusteella, jolta hänelle on Suomessa karttunut eläkettä. Myös tulevan ajan osuus eläkepalkasta on tämän keskipalkan suuruinen.

Kertoimen suuruus riippuu työntekijän iästä. Kerroin määräytyy sen mukaan, montako kuukautta on työntekijän 23-vuoden iän ja eläketapahtuman sattumishetken välisessä jaksossa. Kertoimesta ilmenee, montako tällaista jaksoa mahtuu täyteen eläkkeeseen oikeuttavaan ansainta-aikaan eli 480 kuukauteen. Niiden työ- ja virkasuhteiden osalta, joissa täysimääräisen eläkkeen ansainta-aika on TEL:n perusturvan mukaista ansainta-aikaa lyhyempi, käytetään täyteen eläkkeeseen oikeuttavana ansainta-aikana vastaavasti 360 kuukautta.

Kertoimen enimmäismäärä on rajoitettu 40:ksi. Kerroin vaihtelee siis 40:stä yhteen. Kun esimerkiksi 43-vuotiaalla on takanaan 20 vuoden (240 kuukautta) työura, kertoimella $\frac{480}{240}$ (eli siis kertoimella 2) saadaan 40 vuotta vastaava kokonaiseläke. (Kertoimien arvot liitteessä 1).

4.2.2.3
Alle 24-vuotiaan työntekijän eläkkeen määräytyminen

Kun työntekijä tulee <u>työkyvyttömäksi alle 24-vuotiaana, kerrointa ei sovelleta</u>.

Jos alle 24-vuotiaana työkyvyttömäksi tuleva henkilö täyttäisi kertoimella korotettuun eläkkeeseen vaadittavat edellytykset, hänelle maksetaan eläke sellaisena kuin se olisi ollut, jos hän olisi tullut työkyvyttömäksi lopettaessaan työnteon Suomessa.

4.2.2.4
Suomen lainsäädännön mukaisen eläkkeen tason turvaaminen

Jos työntekijällä olisi oikeus tulevaan aikaan Suomen lainsäädännön perusteella, hänelle taataan kerrointa käytettäessä aina sellainen eläkkeen määrä, joka vastaa Suomen täysitehoisen työkyvyttömyyseläkkeen määrää. Tämä tapahtuu siten, että työntekijälle maksetaan kerroinmenettelyllä lasketun Suomen eläkkeen ja Itävallan proratisoidun eläkkeen yhteismäärän ja Suomen sisäisen lainsäädännön mukaan lasketun täysitehoisen eläkkeen välinen erotus silloin, kun Suomen kerroineläke ja Itävallan pro rata -eläke yhteensä ovat määrältään pienempiä kuin Suomen täysitehoinen työkyvyttömyyseläke.

Tällöin työntekijälle siis turvataan Suomen lainsäädännön mukaisen täysitehoisen eläkkeen määrä ottamalla "osasuorituksena" huomioon myös Itävallasta hänelle maksettu eläke.

Eläkkeiden määrien vertailu suoritetaan vain eläkkeiden alkamisajankohtana. Tällöin eläkkeitä vertaillaan sen määräisinä, kuin ne ovat silloin, kun oikeus eläkkeen saamiseen alkaa. Jos eläke toisesta sopimusmaasta alkaa myöhemmin, vertailu tehdään silloin, kun oikeus eläkkeen saamiseen siitä maasta alkaa.

(Vrt. Itävallan menettely vastaavanlaisessa tilanteessa, sivu 16.)

4.2.2.5
Suomen lainsäädännön mukaisen eläkkeen ennakkoluonteisuus

Eläkettä maksetaan Suomen lainsäädännön mukaan lasketun suuruisena, kunnes työntekijän oikeus saada eläkettä Itävallasta on ratkaistu. Tällöin eläke määrätään uudelleen kerroinmenettelyllä. Mahdollinen eläkkeen liikasuoritus katsotaan ennakkomaksuksi ja se voidaan kuitata vastaisista eläke-eristä.

4.2.3
Perhe-eläkkeen määräytyminen kerroinmenettelyn mukaisesti

Kerroinmenettelyä koskevia määräyksiä sovelletaan paitsi työkyvyttömyyseläkkeeseen myös laskettaessa Suomen työeläkelainsäädännön mukaista perhe-eläkettä. Perhe-eläke lasketaan kerroinmenettelyllä, jos edunjättäjän työkyvyttömyyseläkkeeseen on sovellettu kerroinmenettelyä tai jos edunjättäjän eläkkeeseen olisi sovellettu kerroinmenettelyä, jos hän kuollessaan olisi tullut työkyvyttömäksi. Näin ollen perhe-eläk-

keeseen ei sovelleta kerrointa, jos edunjättäjä on jo ollut vanhuuseläkkeellä.

4.2.4
Työkyvyttömyyseläkkeen muuttuminen vanhuuseläkkeeksi

Kerroinmenettelyllä lasketun työkyvyttömyyseläkkeen muuttuessa vanhuuseläkkeeksi sen maksamista jatketaan entisen suuruisena.

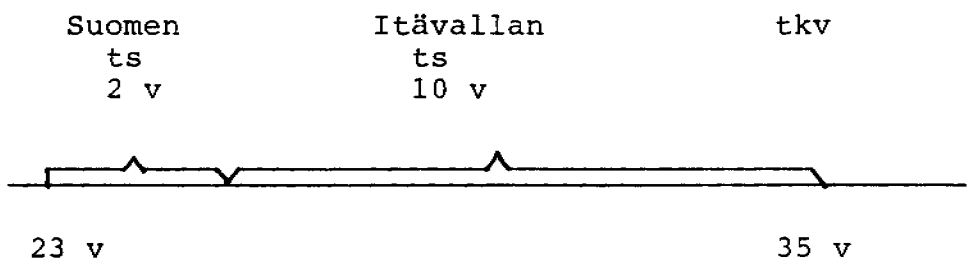
4.2.5
Esimerkkejä kertoimen käytöstä

Esimerkeissä Suomessa karttuneen eläkkeen ja Itävallan teoreettisen eläkkeen määrät on oletettu jo valmiiksi lasketuiksi.

Esimerkki 1:

Työntekijä tulee työkyvyttömäksi 35-vuotiaana työsuhteessa Itävallassa työskenneltyään siellä kymmenen vuotta. Välittömästi ennen työskentelyä Itävallassa hän oli ollut työssä Suomessa kaksi vuotta.

- työntekijä täyttää työeläkelainsäädännön vaatiman viiden vuoden asumisaikaedellytyksen, kun otetaan huomioon Suomessa työskentelyajan lisäksi työskentelyaika Itävallassa
- työntekijällä on oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen molemmista sopimusmaista
- työntekijällä on työskentelykausia Itävallassa vaaditut kahdeksan kuukautta työkyvyttömyystapahtumaa edeltävien 12 kuukauden aikana

Suomesta maksetaan eläkkeenä:

1. Suomessa työskentelystä karttunut eläke (200 mk)
2. Tätä eläkettä korotetaan kertoimella, koska sen käytön edellytykset täyttyvät

Suomen kerroineläke:

$200 \times \frac{480}{144}$ eli 200 x 3,33 = 666 mk/kk

Työntekijällä ei ole oikeutta tulevaan aikaan Suomen lainsäädännön perusteella, joten Suomen täysitehoisen eläkkeen vertailua kerroineläkkeen ja Itävallan pro rata -eläkkeen yhteismäärän välillä ei tarvitse tehdä.

Suomen maksama eläke on siis: 666 mk/kk

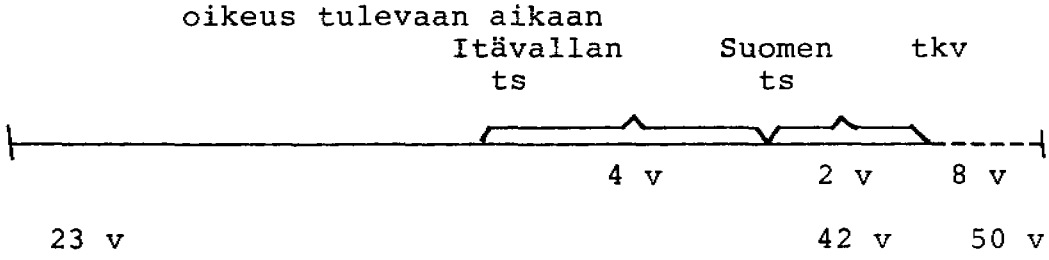
(Koska työntekijällä olisi oikeus eläkkeeseen Itävallasta myös pelkästään Itävallan lainsäädännön perusteella, itävaltalainen vakuutuslaitos maksaa lisäksi pro rata -eläkkeen ja kerroineläkkeen yhteismäärän ja oman lainsäädäntönsä perusteella lasketun eläkkeen välisen mahdollisen erotuksen (ks. kohta 4.1 sivu 16). Jos esim. Itävallan lainsäädännön mukainen eläke olisi 6 000 mk/kk ja proratisoitu eläke 4 000 mk/kk, itävaltalainen eläkelaitos maksaisi eläkkeenä 5 334 mk/kk.)

Esimerkki 2:

Työntekijä tulee työkyvyttömäksi 42-vuotiaana työsuhteessa Suomessa työskenneltyään ja asuttuaan täällä kaksi vuotta. Välittömästi ennen työskentelyä Suomessa hän on ollut työssä Itävallassa neljä vuotta.

- työntekijällä on oikeus eläkkeeseen Itävallasta ottamalla huomioon molempien sopimusmaiden vakuutuskaudet
- työntekijällä on oikeus kertoimella lasketuun eläkkeeseen Suomesta, koska

a) hän täyttää viiden vuoden asumisaikaedellytyksen, kun otetaan huomioon molempien sopimusmaiden vakuutuskaudet
b) hänellä on oikeus eläkkeeseen molemmista sopimusmaista
c) hänellä olisi Suomen lainsäädännön mukaan oikeus tulevaan aikaan

Suomesta maksetaan eläkkeenä:

1. Suomessa työskentelystä karttunut eläke (200 mk)
2. Tätä eläkettä korotetaan kertoimella

Suomen kerroineläke:

$200 \times \frac{480}{228}$ eli 200 x 2,11 = 422 mk/kk

Koska työntekijällä olisi Suomen lainsäädännön mukaan oikeus täysitehoiseen eläkkeeseen, sen määrää verrataan kerroineläkkeen ja Itävallasta maksettavan eläkkeen yhteismäärään:

Itävallan teoreettinen eläke: 4 000 mk/kk

Itävallan proratisoitu eläke:

$\frac{4}{14}$ x 4 000 = 1 142,86 mk/kk

Suomen täysitehoinen eläke: 2 500 mk/kk

Suomen kerroineläke + Itävallan pro rata -eläke = 422 + 1 142,86 = 1 564,86 mk/kk

Koska Suomen täysitehoinen eläke olisi 935,14 mk/kk suurempi kuin kerroineläke ja Itävallan eläke yhteensä, Suomesta maksetaan työntekijälle näiden erotus, joten Suomen eläkkeen määrä on 1 357,14 mk/kk.

5 ELÄKKEEN HAKEMINEN JA SOPIMUSMAIDEN VÄLINEN TIETOLIIKENNE

Sosiaaliturvasopimus velvoittaa sopimusmaiden viranomaiset ja laitokset avustamaan toisiaan. Sopimus määrää, että yhteydenpito tapahtuu yhdyselinten välityksellä. Itävallassa eläkeasioista vastaavana yhdyselimenä toimii Itävallan Sosiaalivakuutuslaitosten Keskusliitto ja Suomessa työeläkeasioissa Eläketurvakeskus. (Osoitteet kohdassa 7 sivu 28).

Vakuutuslaitoksille tai viranomaisille jätettyjä hakemuksia tai muita asiakirjoja ei saa hylätä sillä perusteella, että ne on laadittu toisen sopimusmaan virallisella kielellä. (Sopimuksen 29 artiklan 4 kappale).

LA/Tarja Heinilä-Hannikainen 30.6.1987

5.1
Eläkkeen hakeminen

Eläkkeitä haetaan sekä Suomesta että Itävallasta maan omilla hakemuslomakkeilla. Eläkehakemus tulee vireille samanaikaisesti molemmissa sopimusmaissa. Hakija voi kuitenkin halutessaan siirtää toisen maan eläkkeen hakemista tuonnemmaksi. (Sopimuksen 32 artikla 2 kappale). Hakemukset voi Suomessa jättää samoille laitoksille kuin Suomen sisäisessä eläkehakemusmenettelyssä. Itävaltalaiset hakemukset toimitetaan kuitenkin aina suomalaisten yhdyselinten (Eläketurvakeskus tai Kansaneläkelaitos) kautta Itävaltaan.

Kun suomalaisesta työeläkehakemuksesta ilmenee, että hakija on työskennellyt Itävallassa, eläkelaitoksen tulee toimittaa jäljennös hakemuksesta, lääkärinlausunnoista ja mahdollisista Itävallan työskentelyyn liittyvistä asiakirjoista Eläketurvakeskuksen ulkomaisten eläkeasiain jaostoon. Itävallan eläkkeen hakemiseksi jaostosta lähetetään hakijalle lomake SF/A 11 täytettäväksi. Hakija palauttaa lomakkeen Eläketurvakeskukselle, josta hakemus toimitetaan itävaltalaiselle yhdyselimelle käsiteltäväksi. Hakemukseen liitetään yhdyselinten väliset yhteydenpitolomakkeet, joilla voidaan pyytää ja välittää mm. eläkelaitosten tarvitsemia lisätietoja.

Kun itävaltalaisesta hakemuksesta ilmenee, että henkilö on työskennellyt ja/tai asunut myös Suomessa, itävaltalainen yhdyselin toimittaa hakijalle täytettäväksi suomalaiset eläkehakemuslomakkeet, joita Eläketurvakeskus (lomake A/SF 12-A) ja Kansaneläkelaitos (lomake A/SF 12-B) ovat sille lähettäneet. Lomakkeet ovat kaksikielisiä (suomi/saksa).

A/SF-lomakkeiden, lääkärinlausuntojen ja Suomen työskentelyä koskevien liitteiden lisäksi itävaltalainen yhdyselin lähettää Suomeen edellä mainitut yhteydenpitolomakkeet. Eläketurvakeskus selvittää vireilletulopäivän ja merkitsee sen hakemukseen ennenkuin toimittaa sen edelleen eläkelaitokselle.

Suomen lainsäädännön mukaista viivästymiskorotusta laskettaessa katsotaan Suomen eläkehakemus vasta silloin jätetyksi, kun se saapuu suomalaiselle eläkelaitokselle tarpeellisine liitteineen. Sopimus määrää myös, ettei korotusta makseta mahdolliselle takautuvalle lisäyserälle, joka aiheutuu 19 artiklan soveltamisesta eli kerroinmenettelystä.

5.1.1
Lääkärintarkastusten suorituttaminen

Ne lääkärintarkastukset, joita toisen sopimuspuolen vakuutuslaitos pyytää, suoritetaan yhdyselinten välityksellä. Oleskelupaikkakunnan vakuutuslaitos vastaa näissä tapauksissa tarkastusten kustannuksista.

5.1.2
Tiedottaminen päätöksistä, eläkkeensaajaa tai olosuhteita koskevat muutostiedot

Eläkeasiassa annettu päätös toimitetaan suoraan hakijalle. Kielenä päätöksissä voidaan käyttää suomea tai ruotsia. Halutessaan eläkelaitos voi antaa päätöksensä myös saksankielisenä.

Eläketapahtumailmoitukset annetaan normaalisti. Eläketapahtumakorttia täytettäessä on otettava huomioon seuraavaa:

Jos eläkkeensaaja tai hakija on Itävallan kansalainen, merkitään eläketapahtumakortin ruutuun 53 kansalaisuustunnukseksi A.

Jos eläkkeen laskemisessa on sopimuksen mukaisesti käytetty kerrointa, merkitään eläketapahtumakortin ruutuun 65 myöntöperusteen lisäksi tunnus K. Ruudussa 69 ilmoitetaan maksettavan eläkkeen määrä ja siihen merkitään lisäksi tunnus K. Ruudussa 71 ilmoitetaan sen eläkkeen määrä, johon hakija olisi oikeutettu Suomen lainsäädännön mukaan, jos kerrointa ei olisi käytetty.

Jos Suomesta myönnettävä eläke, käytännössä vanhuuseläke, on Suomen työeläkelakien mukaan yhteensovitettu Itävallan eläkkeen kanssa, merkitään maksettavan eläkkeen määrä eläketapahtumakortin ruutuun 69, yhteensovittamattoman eläkkeen määrä ruutuun 71. Yhteensovitustunnus merkitään normaalisti ruutuun 72.

Yhdyselimet toimittavat toisilleen tiedot päätöksistä. Samoin vakuutuslaitosten tulee yhdyselinten välityksellä ilmoittaa toisilleen tiedot, jotka saattavat vaikuttaa etuuden myöntämiseen, peruuttamiseen tai epäämiseen.

5.2
Eläkkeiden pidättäminen

Sopimuksen 34 artiklan nojalla etuuden ennakkoa maksanut vakuutuslaitos voi pyytää toisen sopimusmaan

vakuutuslaitosta pidättämään samalta ajalta suoritettavan vastaavan etuuden.

Jos sopimusmaan vakuutuslaitos on maksanut liikaa etuutta samalta ajalta, jolta toisen sopimusmaan vakuutuslaitos suorittaa myöhemmin vastaavaa etuutta, ensiksi mainitun etuuden ylittävää määrää pidetään maksettavaan määrään asti vastaavasti ennakkona.

Kerroinmenettelyä sovellettaessa syntyy säännönmukaisesti ennakkomaksutilanteita.

Jos sopimusmaan sosiaalihuoltoelin on maksanut sosiaalihuoltoetuutta samalta ajalta, jolta myöhemmin syntyy oikeus rahaetuuteen toisen sopimusmaan lainsäädännön perusteella, viimeksi mainitun sopimusmaan asianomainen vakuutuslaitos voi sosiaalihuoltoelimen pyynnöstä pidättää sen hyväksi myöhemmin maksettavan etuuden.

5.3
Valituksen jättäminen

Eläkeasiaa koskeva valitus katsotaan jätetyksi määräajassa, jos se on jätetty määräajan kuluessa toisen sopimuspuolen viranomaiselle, vakuutuslaitokselle tai muulle asianomaiselle laitokselle.

5.4
Tilastot

Asianomaisten vakuutuslaitosten tulee yhdyselinten välityksellä toimittaa toisilleen vuosittain tilasto eläkkeistä, jotka on maksettu toisen sopimuspuolen alueelle. Tilastoa varten eläkelaitosten on ilmoitettava vuosittain Eläketurvakeskuksen ulkomaisten eläkeasiain jaostoon Itävaltaan maksettujen eläkkeiden summat ja kappalemäärät eläkelajeittain (ks. tilastoja koskeva tiedote 28.4.1987).

6
SOPIMUKSEN SIIRTYMÄSÄÄNNÖKSET

Jo ennen sopimuksen voimaantuloa täyttyneet vakuutuskaudet otetaan myös huomioon eläkeoikeuden syntymiseksi vaadittavia odotusaikoja täytettäessä. Eläkkeiden maksaminen sopimuksen nojalla aloitetaan kuitenkin aikaisintaan sopimuksen voimaantulopäivästä.

Sopimuksen määräyksiä sovelletaan myös niihin eläketapahtumiin, jotka ovat sattuneet ennen sopimuksen voimaantuloa, ellei aiemmin suoritettuja vakuutusmaksuja ole korvattu vakuutusmaksupalautuksilla. Kun eläketapahtuma on sattunut jo ennen sopimuksen voimaantuloa ja henkilön oikeus eläkkeeseen syntyy vasta

sopimuksen voimaantullessa, eläke myönnetään hakemuksesta. Jo myönnetyt eläkkeet voidaan myös hakemuksesta vahvistaa uudelleen. Jos tällainen hakemus jätetään kahden kuukauden kuluessa sopimuksen voimaantulosta, eläke myönnetään sopimuksen voimaantulosta lukien. Muissa tapauksissa eläke myönnetään sovellettavan lainsäädännön mukaisesti.

Vaikka oikeus eläkkeeseen olisi lakannut tai vanhentunut, ei sopimusmaan lainsäädäntöä etuuden lakkaamisesta tai vanhentumisesta sovelleta, jos eläkehakemus tehdään kahden vuoden kuluessa sopimuksen voimaantulosta. Jos hakemus jätetään vasta, kun sopimuksen voimaantulosta on kulunut yli kaksi vuotta, oikeus eläkkeeseen alkaa hakemispäivästä lukien, ellei oikeus ole lakannut tai vanhentunut.

LA/Tarja Heinilä-Hannikainen 30.6.1987

7
LUETTELO SOPIMUKSEN TARKOITTAMISTA YHDYSELIMISTÄ

Eläkevakuutus:
Eläketurvakeskus
Opastinsilta 7
PL 11
00521 HELSINKI

Kansaneläkelaitos
PL 640
00101 HELSINKI

Hauptverband der österreichischen
Sozialversicherungsträger
(Itävallan Sosiaalivakuutuslaitosten Keskusliitto)
A-1030 Wien, Kundmanngasse 21
ÖSTERREICH

Sairausvakuutus:
Kansaneläkelaitoksen sairausvakuutusosasto
PL 450
00101 HELSINKI

Hauptverband der österreichischen
Sozialversicherungsträger

Tapaturmavakuutus:

Tapaturmavakuutuslaitosten Liitto
Bulevardi 28
00120 HELSINKI

Hauptverband der österreichischen
Sozialversicherungsträger

Työttömyysvakuutus Itävallassa:

Bundesministerium für soziale Verwaltung
(Liittovaltion sosiaalihallinnon ministeriö)

Muut sopimusasiat Suomessa:

Sosiaali- ja terveysministeriö
Vakuutusosasto
PL 147
00121 HELSINKI

Liite

Työntekijän ikä eläketapahtuman sattuessa	Kerroin (TEL:n perusturvan mukainen eläke)	Kerroin (TEL:n perusturvaa korkeampi eläke)
23	40,00	30,00
24	40,00	30,00
25	20,00	15,00
26	13,33	10,00
27	10,00	7,50
28	8,00	6,00
29	6,67	5,00
30	5,71	4,29
31	5,00	3,75
32	4,44	3,33
33	4,00	3,00
34	3,64	2,73
35	3,33	2,50
36	3,08	2,31
37	2,86	2,14
38	2,67	2,00
39	2,50	1,88
40	2,35	1,76
41	2,22	1,67
42	2,11	1,58
43	2,00	1,50
44	1,90	1,43
45	1,82	1,36
46	1,74	1,30
47	1,67	1,25
48	1,60	1,20
49	1,54	1,15
50	1,48	1,11
51	1,43	1,07
52	1,38	1,03
53	1,33	1,00
54	1,29	1
55	1,25	1
56	1,21	
57	1,18	
58	1,14	
59	1,11	
60	1,08	
61	1,05	
62	1,03	
63	1	
64	1	
65	1	